

Diakonie & Parochie

Caritas in veritate

Duurzaamheid

Jaargang 23, nummer 3, 2010

je naaste als jezelf

DIAKONIE EN PAROCHIE

Wat is dit voor een tijdschrift?

Prijs van dit
nummer € 5,00
exclusief porto

Onder **DIACONIE** verstaan we:

- * allerlei manieren waarop
- * groepen christenen (waaronder parochies)
- * zich solidariseren met mensen in nood
- * of werken aan het oplossen van maatschappelijke problemen.

DIAKONIE & PAROCHIE is een tijdschrift dat speciaal naar parochies kijkt. Het wil de lezers ervan helpen parochies te doen uitgroeien tot meer diaconale gemeenschappen.

DIAKONIE & PAROCHIE is een uitgave van het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad. Het verschijnt vier keer per jaar.

Abonnementsprijs € 14,75 p.j., losse nummers: € 5,00 excl. porto.

Voor abonnementen en bestellingen:

Postbus 13049, 3507 LA Utrecht,

tel: (030) 232 69 09, fax (030) 230 70 99

e-mail: bestel@rkk.nl

Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november.

***Kijk voor meer diaconale voorbeelden
en meer diaconale spiritualiteit ook op
www.rkdiaconie.nl***

Aan dit nummer van *Diakonie & Parochie* werkten mee: Hanneke Arts-Honselaar, Hub Crijns, Tiny van Kempen, Esther van der Panne (eindredactie), Hub Vossen. Productie: Actioma, Tilburg/Rotterdam. Opmaak en print: Drukkerij Groenewoud.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift wordt op prijs gesteld, mits de bron wordt vermeld. Uitgezonderd zijn foto's, gedichten en cartoons.

ISSN 0922-9647 www.actioma.nl

INLEIDING

Thema van dit nummer van Diakonie & Parochie is duurzaamheid. Met dit thema sluit Diakonie & Parochie aan bij 'Caritas in veritate', de encycliek van paus Benedictus XVI die in de zomer van 2009 verscheen.

Hub Crijns

De Paus werkt in de encycliek *Caritas in veritate* met de vier sleutelbegrippen van het rooms-katholieke sociale denken: menselijke waardigheid, het algemeen welzijn, subsidiariteit en solidariteit.

- a. Menselijke waardigheid: alle menselijk handelen dient uit te gaan van de menselijke waardigheid van de persoon.
- b. Algemeen welzijn (*the common good*): is een relationele waarde voor al het handelen rond bezit en eigendom. Het is in veel sociale encyclieken terug te vinden.
- c. Subsidiariteit is een belangrijk katholiek principe. Het zegt kortweg dat verantwoordelijkheid zoveel mogelijk op een laag niveau dient te liggen terwijl het hogere niveau de zorgplicht heeft voor waar het mis gaat.
- d. Solidariteit: bij alle menselijk handelen is de zorg voor de arme medemens van groot belang.

Wie de inhoud van sociale encyclieken wil begrijpen, zal deze vier kapstokken in het achterhoofd moeten houden. De Paus analyseert onze wereld, onze tijd, onze waarden en onze manier van met elkaar omgaan. Hij is leider van een wereldkerk en zijn blikrichting is dus wereldwijd.

Milieu: een gave aan alle mensen

Het vierde hoofdstuk van *Caritas in veritate* gaat gedeeltelijk over de ontwikkeling van de volken en de rechten en plichten die daaruit voortkomen, daarbij gaat het ook over milieu en duurzaamheid. Richtinggevend is de stelling dat de economie een mensvriendelijke ethiek nodig heeft. De Paus erkent en ondersteunt ethische initiatieven op het gebied van economie, financiën en ondernemingen: Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), ethische certificering, ethisch bankieren, microkrediet en microfinanciering.

De schepping van de mens als 'beeld en gelijkenis van God' (Genesis 1,27) geeft twee uitgangspunten voor een economische ethiek: de onaantastbare waardigheid van de menselijke persoon

en de transcendente waarde van de natuurlijke, morele normen. Ontwikkelingsprogramma's moeten het principe van 'de centrale plaats van de menselijke persoon' respecteren. Het milieu is een gave van God aan alle mensen. De omgang ermee vormt voor ons een verantwoordelijkheid jegens de armen, de toekomstige generaties en de gehele mensheid.

Verantwoord rentmeesterschap

De Paus is noch voor een volledige beheersing van de natuur in dienst van de mens, noch voor een visie waarin de natuur belangrijker is of meer waarde heeft dan de menselijke persoon. Volgens de christelijke visie zijn drie morele waarden leidend bij de omgang van mensen met de natuur: de solidariteit tussen generaties, het principe van algemeen welzijn als het gaat om de eendigheid van de natuurlijke hulpbronnen, en een (te vernieuwen) solidariteit tussen de volken met een voorsprong op het gebied van technologie en bezit, en de volken met een achterstand. Op grond daarvan pleit de Paus voor een verantwoord rentmeesterschap in de omgang met de natuur en het milieu.

De bescherming van het milieu, van hulpbronnen en van het klimaat vereist dat allen die op internationaal vlak verantwoordelijkheid dragen, gezamenlijk handelen en bereid zijn te werken in goed vertrouwen, in overeenstemming met de wet en in solidariteit met de zwakste regio's van onze planeet.

De manier waarop de mens het milieu behandelt, beïnvloedt de manier waarop hij zichzelf behandelt en omgekeerd. Iedere beschadiging van burgerlijke solidariteit en vriendschap schaadt het milieu, zoals anderzijds milieuschade ontevredenheid in sociale betrekkingen veroorzaakt. Als in de samenleving de 'menselijke ecologie' geëerbiedigd wordt, profiteert de ecologie van het milieu daar ook van.

Het boek van de natuur is één en ondeelbaar, wat betreft het milieu, maar ook wat betreft het leven en het terrein van de seksualiteit, huwelijk, gezin, sociale betrekkingen, kortom de integrale ontwikkeling van de mens.

Verduurzaming en de weerstanden

Aandacht voor de draagkracht van ecosysteem en samenleving speelt breed in de samenleving. De zorgen voor klimaatverandering, dierziekten die over kunnen slaan naar mensen, voedselproductie en voedselveiligheid, toekomst en toekomstige generaties beïnvloeden het denken. Duurzaamheid, verduurzaming is in het bedrijfsleven, vooral in de productiesectoren, een onomkeerbare

trend geworden. Waar duurzaamheid eerst van buitenaf werd aangedragen, is het nu een onderdeel van de interne bedrijfsvoering, ook op langere termijn. Overheden hebben er oog en zorg voor, om dezelfde redenen.

Tegelijk is duidelijk dat aan alles een prijs hangt. Wie duurzaam wil produceren, vervoeren en consumeren merkt dat het meer kost, dan als er geen rekening gehouden wordt met welzijn van mensen, dieren en het milieu. Wie moet die prijs betalen: producenten, vervoerders, consumenten, overheden? De een schuift het probleem naar de ander. Nu we een crisis hebben

in de wereldeconomie en moeten bezuinigen, is de weerstand nog groter. Dan blijkt het tekort binnen die wereldeconomie: niemand heeft voldoende invloed om voor iedereen geldende richtlijnen te geven. En iedere partij en ieder land kan roepen: "Als de anderen niet meedoen, kunnen wij niet alleen beginnen." Zo wordt de hete aardappel aan elkaar doorgegeven zonder dat er echt iets verandert.

De prijs van de koffie

Duurzaamheid is een nieuwe richting van samenleven. Pasklare antwoorden hebben we dan ook niet voor handen. Het is een proces van zoeken en tasten, dat gepaard gaat met nieuwe energie en veel creativiteit, maar ook met onzekerheid over wat komen gaat en angst om dingen los te laten. Het is goed om dit proces van zoeken en tasten te benoemen en een plaats te geven. De geloofsgemeenschap kan bij uitstek een plek zijn waar deze bezinning plaatsvindt. Ook kan het een plaats zijn waar de fakkel brandend wordt gehouden en de kunst geleerd wordt om nieuwe wegen te in te slaan. De geloofsgemeenschap kan in de omgang met onzekerheden, angsten, nieuwe uitdagingen en moed een belangrijke rol spelen, zowel in haar eigen gemeenschap als in de samenleving.

Zo worstelt de koster van de parochie met verschillende dilemma's. Hij heeft als beheerder de ruimte om zelf inkoop te doen rond alles wat nodig is. De koster heeft vaak een klein budget en moet daarmee zijn werk doen. Gewone koffie is meestal goedkoper dan fair trade koffie. Hoe nu te handelen als het parochiebestuur meer duurzaam wil zijn? Moet de parochie de koster als kostenbewust beheerder zijn gang laten gaan? Moet de koster ertoe aangezet worden om fair trade koffie aan te schaffen? Moet daarom het koffiedrinken na de zondagdienst voor de bezoekers

Uit 'Caritas in veritate'

Het thema van ontwikkeling is vandaag de dag sterk gebonden aan de verplichtingen die voortkomen uit de relatie van de mens met het natuurlijke milieu. Het milieu is een gave van God aan alle mensen. De omgang ermee vormt voor ons een verantwoordelijkheid jegens de armen, de toekomstige generaties en de gehele mensheid. (48)

De natuur geeft uitdrukking aan een plan van liefde en waarheid. Ze is er eerder dan wij en wordt ons door God geschonken als levensruimte. Zij spreekt tot ons over de Schepper (vgl. Romeinen 1,20) en over Zijn liefde tot de mens. Ze is ertoe bestemd aan het einde der tijden met Christus "verenigd te worden" (vgl. Efeziërs 1,9-10; Kolossenzen 1,19-20). Zo is ze ook een "roeping". De natuur staat ons niet ter beschikking als "een hoop toevallig verstrooid afval" maar als een gave van de Schepper, die in haar een inherente ordening heeft gegrift, opdat de mens daaruit de aangeboden mogelijkheden haalt "om haar te bewerken en te beheren" (Genesis 2,15). (48)

De gedragspatronen volgens welke de mens het milieu behandelt beïnvloeden de gedragspatronen volgens welke hij zichzelf behandelt en omgekeerd. Dat daagt de huidige samenleving ertoe uit ernstig na te denken over haar levensstijl, die in veel delen van de wereld neigt tot hedonisme en consumentisme en onverschillig staat tegenover de daaruit voortvloeiende schade. Noodzakelijk is een waarachtige verandering van gezindheid, die ons aanspoort tot het aannemen van nieuwe levenswijzen, "waarin het zoeken naar het ware, het schone en het goede en de gemeenschap met andere mensen de elementen zijn voor een gezamenlijke groei, die de keuzen bepalen wat betreft consumptie, sparen en de investeringen". (51)

Iedere beschadiging van burgerlijke solidariteit en vriendschap schaadt het milieu, zoals anderzijds milieuschade ontevredenheid in sociale betrekkingen veroorzaakt. Vooral in onze tijd is de natuur zo zeer geïntegreerd in de sociale en culturele dynamiek, dat ze bijna geen onafhankelijke variabele meer vormt. (51)

Caritas in veritate, encycliek van Paus Benedictus XVI, is gepubliceerd op 9 juli 2009. De Nederlandse vertaling (*Naasten*)*liefde in waarheid* is te vinden op www.rkkerk.nl en is als boekje te bestellen per e-mail bij bestel@rkk.nl (kosten: 4 euro, exclusief portokosten). De kerkelijke documenten zijn ook te vinden op www.rkkdocumenten.nl. Op de website www.caritasinveritate.info vindt u teksten en handreikingen om met de encycliek te werken.

Duurzame kerk

een prijs gaan krijgen? Of moet de parochie meer geld geven aan de koster?

Kerk en duurzaamheid is voor veel mensen niet vanzelfsprekend. Werken aan duurzaamheid is een uitdrukking van dienstbaarheid aan de samenleving. Dienstbaarheid hoort tot het wezen van de geloofsgemeenschap en verrijkt die. Er zijn allerlei initiatieven om als gelovige burger, als individu, duurzaam te leven. Grondtoon achter dit handelen is het besef dat als velen duurzaam gaan handelen dat de producenten beïnvloedt. De vraag van de consument stuurt dan de productie.

Tegelijk is het best lastig om het allemaal in je eentje te moeten uitzoeken. Binnen de geloofsgemeenschap kan een forum gevonden worden voor het uitwisselen van ideeën, kunnen debatten opgezet worden, kunnen plannen voor actie ontwikkeld worden. De geloofsgemeenschap is een plek met een eigen economie: er gaat geld om, er zijn bezittingen en gronden, mensen leveren betaalde en onbetaalde arbeid, geven hun tijd en talenten. Bij al die activiteiten kun je de vraag naar duurzaamheid stellen. Landelijk bureau DISK wil die vraag bevorderen en heeft daartoe de site www.duurzamekerk.nl geopend. Vele (lokale) geloofsgemeenschappen met uiteenlopende achtergrond bouwen op deze interactieve site aan een duurzamere geloofsgemeenschap in een duurzamere wereld. Op de site zijn werkmaterialen te vinden, zoals een cursus rond duurzaamheid, een duurzaamheids-can, liturgisch werk materiaal en een fair climate handreiking voor kerken. Artikelen, columns, filmpjes van voorbeelden, suggesties en tips wijzen de weg voor die geloofsgemeenschap die werk wil maken van duurzaamheid.

*Hub Crijns is directeur van Landelijk Bureau DISK,
e-mail: info@disk-arbeidspastoraat.nl*

VOORBEELDEN

KEEP COOL

De afgelopen jaren heeft de diaconie van de Vierhovenkerk in Delft veel creatieve ideeën ontwikkeld, als resultaat van bezinning op duurzaamheid. De concrete inslag van de groep gaf ook de naam aan het project: 'Keep Cool'. Deze naam drukt enerzijds de wens uit het klimaat koel te houden en anderzijds het belang om niet vanuit angst, hype, waan van de dag, maar vanuit vertrouwen te werk te gaan en het hoofd koel te houden. Er is gekozen voor een oude koelkast als symbool, die dient als etalage om het materiaal van het project aan de kerkgangers te presenteren.

Hanneke Arts-Honselaar

In de Delftse Vierhovenkerk werden al EKO-maaltijden gehouden en begin 2008 werd er ook een 'ECO Team Energie Zuinig' opgericht. Het doel van dit team is het verlagen van het energieverbruik van de individuele leden van de kerk. In mei 2008 schonken de Keep-Coolers aandacht aan milieuvriendelijke vormen van mobiliteit. Om elkaar te inspireren werd ook gestart met een serie portretten van kerkgangers. Het resultaat werd voor iedereen leesbaar aan de Keep Cool koelkast opgehangen, met antwoorden op vragen als: Hoe heeft aandacht voor klimaatverandering voor jou met geloof te maken? Wat is er volgens jou vooral belangrijk voor minder CO₂-uitstoot? Wat is voor jezelf een volgende stap die binnen je bereik ligt?

Fairtrade Kerk

Om Fairtrade Kerk te kunnen worden, moet je beantwoorden aan bepaalde criteria. Deze zijn, mede getriggerd door het Delftse initiatief, landelijk vastgesteld door de stuurgroep van de Fairtrade Gemeenten campagne. Voor de titel 'Fairtrade Kerk' kan

Wat is Fairtrade?

Fairtrade staat voor eerlijke handel. Dat betekent dat producenten in ontwikkelingslanden een eerlijke prijs krijgen voor hun product. Zij krijgen uitzicht op een stabiel basisinkomen, omdat ze voor hun producten altijd een afgesproken minimumprijs krijgen. De omstandigheden waarin zij werken zijn menswaardig. Dus geen kinderarbeid. Geen extreem lange werkdagen. Ook is er aandacht voor milieuvriendelijke productieprocessen.

Wereldwinkels en WAAR-winkels verkopen fairtrade producten, maar ze zijn ook via internet te krijgen en (een gedeelte van het assortiment) in supermarkten. Fairtrade producten zijn te herkennen aan het Max Havelaar keurmerk of aan het merk Fair Trade Original. Andere keurmerken zijn bijvoorbeeld Oké (fruit), Made By en Fair Wear Foundation (kleding).

niet worden volstaan met het gebruik van fairtrade producten, maar moet er ook over gecommuniceerd worden en moeten er activiteiten rond fairtrade georganiseerd worden. Op 19 juli 2009 kreeg de Vierhovenkerk als eerste in Nederland de titel 'Fairtrade Kerk'. In oktober ging de Fairtrade werkgroep van start, een groep van zeven enthousiaste mensen, waarin vijf twintigers.

Werk aan de wereld

Begin 2010 besloot de Vierhovenkerk te participeren in het project 'Kerk – werk aan de wereld' van Oikos/Kerk in Actie. Dit project coacht de deelnemende kerken om de bewustwording bij gemeenteleden op gang te brengen hoe ze een bijdrage kunnen leveren aan een duurzame en rechtvaardige samenleving. De fairtrade werkgroep speelt daarbij een grote en leidende rol. Omdat niet alleen fairtrade, maar ook duurzaamheid in de doelstelling van het project is opgenomen, wordt besloten de fairtrade groep voortaan 'fair&groen' te noemen. Deze groep wil zich ook inzetten om in de toekomst het certificaat 'Groene kerk' te behalen. Dit certificaat wordt door 'Tear – Recycle your mind' uitgereikt aan de groenste kerken van Nederland. In dat kader vond na de kerkdienst een maaltijd plaats met producten uit de regio Delft. Het accent lag op de voedselkilometers die per product nodig waren om het in de Vierhovenkerk te krijgen. Er werd ook informatie gegeven over de CO2-uitstoot bij verschillende vormen van transport.

- Hanneke Arts-Honselaar is theologe en werkt onder andere als stafmedewerker geloof en economische participatie bij Landelijk Bureau DISK.

Aan de slag

Als een kerk aan de drie criteria van de campagne voldoet, komt deze in aanmerking voor de titel Fairtrade Kerk. Zoek een aantal mensen in uw kerk die aan de slag willen gaan met deze criteria. Op de website www.fairtradekerken.nl staan tips, een handleiding en andere hulpmiddelen. Bekijk op de website ook voorbeelden van andere kerken die deze titel al hebben behaald.

IN DRIE STAPPEN EEN FAIRTRADE KERK

1. Selecteer fairtrade producten. Bijvoorbeeld fairtrade koffie, thee en karkas bij verpakkingen, maar denk ook mee aan fairtrade bloemen.
2. Gemeenschap voor fairtrade. Breng fairtrade onder de aandacht door rond om de website, het kerkblad en tijdens de dienst.
3. Your action voor fairtrade. Betrek anderen bij eerlijke handel door bijvoorbeeld de verkoop van fairtrade producten of het serveren van een eerlijke Wintermaaltijd.

Vragen of nieuwsgierig?

Bekijk voor meer informatie op www.fairtradekerken.nl. Mail ons via info@fairtradegeenoten.nl of tel. naar 020-49202.

Fairtrade Kerken is onderdeel van de Fairtrade Gemeente campagne. De campagnes zijn een initiatief van ICCO, de Landelijke Vereniging van Wereldwinkels, Stichting Misa Handel en Vereniging OOS Nederland. De campagne wordt financieel mogelijk gemaakt door ICCO.

BRENG FAIRTRADE DICHTBIJ

Maak van uw kerk een Fairtrade Kerk. U verdient deze erovolle titel als uw kerk bijzonder veel aandacht besteedt aan fairtrade. Het bijvoorbeeld te kopen van een eerlijk kopje koffie, aandacht voor eerlijke handel tijdens de dienst en tal van andere maatregelen. Het bewijst dat zien hoe uw kerk deze titel kan bemachtigen.

‘OM MENSEN GAAT HET, DAT ZIJ TOT HUN RECHT KOMEN’

Enkele parochies en geloofsgemeenschappen in Sittard-Geleen hebben zich officieel bij de gemeente aangemeld als ‘Fairtrade Kerk’. Zo dragen ze meteen ook hun steentje bij dat de gemeente Sittard-Geleen de titel ‘Fairtrade Gemeente’ behaalt.

Hub Vossen

Al vele jaren wordt in deze parochies op verschillende manieren aandacht gevraagd voor diaconale en missionaire projecten. Zo wordt in thematische diensten ruim aandacht geschonken aan acties als Solidaridad en Vastenactie. En net zoals in vele andere plaatsen is hier al enkele tientallen jaren geleden het initiatief genomen om Fairtrade producten uit de wereldwinkel in de kerk te verkopen. Eens per maand staat achter in de kerk een tafel vol met producten die grif van de hand gaan. Dit verplichtte de parochies ook om die producten zelf te gebruiken. Niet alleen bij de koffie na de vieringen op de zondagochtend, maar ook tijdens vergaderingen, bij recepties en de vele andere activiteiten in een parochie.

Koffie, thee, suiker, wijn en vruchtensappen waren al bekende producten die Fairtrade gekocht werden. Maar nu staat men ook stil bij vele andere producten die in en rondom een parochie gebruikt en aangeschaft worden: Het gebruik van FSC-papier heeft voorrang gekregen. De bloemsiergroep gebruikt, afhankelijk van het aanbod, Fairtrade bloemen. Fairtrade miswijn bestaat helaas nog niet, maar wie weet.

Uiteindelijk is het maar een kleine moeite om de officiële titel Fairtrade Kerk aan te vragen, maar het gaat om een proces van denken en handelen. Kies je voor Fairtrade en duurzaamheid of gaan we voor het bekende? Uiteindelijk gaat het om die stap in ons eigen denken en leven. In het nadenken over de keuzes die je persoonlijk maakt, maar ook de keuzes die je als geloofsgemeenschap maakt.

Zichtbaar aan de voordeur is dat de parochies die ‘Fairtrade Kerk’ zijn, keuzes maken in hun beleid, in hun inkopen, in hun doen en laten. Maar ze communiceren dit ook met de parochianen. De keuzes die ze gemaakt hebben, zijn niet altijd makkelijk. Fairtrade koffie schenken kan een eenvoudige en makkelijke eerste stap zijn, maar bij de volgende stappen moeten steeds opnieuw keuzes gemaakt worden. Keuzes die op vele momenten de parochie ook

daadwerkelijk in het hart –de portemonnee– raakt. En de discussie over zin en onzin van Fairtrade en duurzaamheid oprakelen. Belangrijk daarbij is dat de parochie steeds weer aangeeft waarom ze deze keuzes gemaakt heeft. Een keuze voor de toekomst van onze wereld en opkomen voor mensen die het structureel minder hebben dan wij. Omdat mensen tot hun recht mogen komen.

Hub Vossen is adviseur van de Dienst Kerk en Samenleving in het Bisdome Roermond.

De ontbrekende P, de P van...

Toen John Elkington in 1998 de Triple Bottom Line voor de 21e eeuw formuleerde, met de handzame samenvatting dat de wereld van de toekomst om People, Planet en Profit zal draaien, vergat hij toch nog iets: de menselijke drijfveer om goed te willen zijn. En dat biedt tot op de dag van vandaag vrolijke gespreksstof op congressen. Want als er een vierde P zou zijn, waar zou die P dan voor moeten staan? Op het jubileumfeest van het Wereldnatuurfonds kwamen prachtige aanvullingen naar boven, die in een herdruk van 'Cannibals with Forks', het bekendste boek van Elkington, stuk voor stuk een plek verdienen.

De vierde P, dat is de P van Pleasure, meende een van de sprekers. Want zonder plezier kun je het allemaal niet doen, begin je er niet eens aan.

Welnee, opperde een ander: de vierde P is de P van Passion, want je hebt een krachtige emotionele drijfveer nodig om door te kunnen zetten in tijden zoals nu, met economische stagnatie en consumenten die maar schoorvoetend hun waardering voor je inspanningen laten blijken.

Ook niet goed, meende een derde spreker. De vierde P, dat is de P van Pride, want je moet trots kunnen zijn op je duurzaamheidsprestaties. Trots is bovendien de enige manier om maatschappelijk ondernemen in je organisatie te verankeren.

Soms wordt er ook vanuit kerkelijke hoek een vierde P genoemd, die van het Griekse 'Pistis'. Dat staat voor vertrouwen of geloof. Immers: persoonlijke overtuiging ligt aan de basis van gemotiveerd en bezielde werken aan duurzaamheid. Dit sluit nauw aan bij de P van Pneuma, zielskracht/geest/spiritualiteit.

(geïnspireerd op een bericht in 'P+ People, Planet, Profit', herfst 2002)

Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen, aldus de definitie van de VN-commissie Brundtland uit 1987.

HOEVEEL IS GENOEG?

Gideonsbende Maarssen stimuleert fairtrade parochie

“De vraag ‘Hoeveel is genoeg?’ dwingt je iedere keer weer stil te staan bij je eigen keuzes. Soms word je heen en weer geslingerd. De ene opa gaat uit schaamte niet naar de verjaardag van kleinkinderen omdat hij geen cadeautje kan betalen, de andere opa weet niet meer wat hij moet geven, omdat de kinderen verdrinken in het speelgoed. Ja, hoeveel is genoeg en voor wie?”

Gerard Groener

Ik zit aan tafel met drie leden uit de stuurgroep van de Gideonsbende Maarssen: Louisa Visée, Rini Willemse en Jan Willem Verwaaijen. Wat doet de Gideonsbende? Kort en krachtig gezegd: ‘De Bende komt in actie als: iemand zorg nodig heeft, er strijd gevoerd moet worden om situaties te verbeteren en wanneer overmacht of verdriet ons overkomt.’ (vastenboekje 2010). Het contact verloopt vooral per e-mail. Iedereen kan zich aanmelden en weer afmelden op gideonsbende@planet.nl. Hoe groot de Gideonsbende is weet men niet en wil men niet weten: ‘Dan kan de vijand ook niet weten hoe sterk onze kracht is, net als bij Gideon in het boek

Duurzaamheid in de parochie?

Dit helpt:

- Dorp en kerk liggen in een mooie omgeving? Sluit daarbij aan! Of haal de natuur dichterbij: een duurzaam beheerde kerktuin, verkoop van producten uit de directe omgeving, oogst uit eigen tuin in de kerk.
- Maak er een sport van – dat lukt goed bij energie besparen bijvoorbeeld. Houd lijsten bij, kijk elke zondag. Maak alle resultaten steeds zichtbaar.
- Kies eerst een overzichtelijk doel dat goed haalbaar is – als dat gelukt is, ga je verder met het volgende.
- Vraag mensen om (in kerkgebouw of kerkblad) zichtbaar te maken wat een gespreksavond of workshop of andere activiteit voor invloed heeft gehad op hun gedrag.
- Weinig financiële ruimte? Bekijk eerst goed of duurzamer beheren & doen & beleggen wel duurder is dan hoe het nu gaat. Dat wordt vaak geroepen, maar klopt lang niet altijd. Zeker als je verder dan 1 jaar vooruitkijkt.

Rechters.' Het model Gideonsbende heeft navolging gevonden op een tiental plekken in het land.

Elk jaar wordt er een jaarthema gekozen. Dat moet zijn: actueel, passen in de drievoudige doelstelling, wortelen in en voortkomen uit de eigen bezieling van de bendeleden en zich lenen voor het opzetten van een programma. In aansluiting op een eerder jaarthema, *aandachtig leven*, koos men nu voor: hoeveel is genoeg?

Binnen dit kader schenkt de stuurgroep ook aandacht aan fairtrade. Zij wil het liefst bereiken dat alle geloofsgemeenschappen uit de regio die binnenkort één parochie gaan vormen, allemaal zullen kiezen fairtrade parochie te worden. Bijvoorbeeld de inkopen en het benutten van fairtrade producten, groene energie, groene en/of sociale beleggingen, toepassing van materialen enzovoort. "Er kunnen veel meer artikelen fairtrade aangeschaft worden dan we denken", beklemtoont Rini.

Als start van het jaarthema hield Paul de Chauvigny de Blot, docent Business Spiritualiteit van Universiteit Nijmegen, in het najaar een inspirerende inleiding. Andere impulsen dit jaar vormden de film: 'The age of stupid', waarin vanuit 2050 teruggekeken wordt op de beslissingen die wij in onze tijd nemen ten aanzien van het milieu, en een avond met stellingen en verdieping aan de hand van bijbelteksten. Ook werd er weer een oecumenische maaltijd gehouden voor o.a. de minima uit de gemeente Maarssen. Maar pronkstuk is toch wel het vastenboekje **HOEVEEL IS GENOEG?** Het boekje biedt informatie, verhalen, bezinning, activiteiten om aan deel te nemen en vooral veel suggesties over wat je zelf kunt bijdragen.

Leden van de stuurgroep van de Gideonsbende Maarssen

Ingekort overgenomen uit: Ga en doe evenzo, verschenen bij het Aartsbisdom Utrecht, september 2010, ter gelegenheid van de Ariëns Prijs voor Diaconie 2010.

Voor meer informatie:

www.fairtradegemeenten.nl (Fairtrade Kerk)
www.recycleyourmind.nl (van hulporganisatie Tear, ruime aandacht voor het klimaatprobleem)
www.stichtingoikos.nl (Project Kerk – Werk aan de wereld)

DE CHOCOLADE FABRIEK

'In deze workshop gaat u zelf bonbons en andere chocolade creaties maken. En proeven natuurlijk! Merkt u daarbij het verschil tussen Fair Trade en 'gewone' chocola? Proef en vergelijk!

Ook krijgt u een kijkje in de wereld van de cacaoboon en hoe de chocola bij ons terecht komt. Met receptenkaarten en ingrediënten voor overheerlijke bonbons gaat u zelf aan de slag. Intussen krijgt u informatie over de cacaoketen. Een mooie combinatie van creativiteit, informatie en genieten!

Zo presenteert Stichting OIKOS hun chocoladeworkshop, de Chocolate Fabriek.

Parochies in Leimuiden en Rijkwetering/Oud Ade, beide deel uitmakend van parochiefederatie De Doortocht, meldden zich aan en organiseerden deze workshop in hun parochie. Hoe beviel dat?

Charles Horsthuis, pastoraal werker: "In Leimuiden nam de M25-jongereengroep deel aan de workshop. Het beviel goed, zodat we het een jaar later nog een keer hebben gedaan." In de M25 groep proeven jongeren van allerlei facetten van diaconie. Deels door zelf activiteiten te organiseren voor en met anderen in hun eigen omgeving; deels door activiteiten waarbij je iets te weten komt en je je bewust wordt van bepaalde problemen. De chocoladeworkshop was een voorbeeld van zo'n informatieve activiteit. De jongeren vonden het leuk en interessant. Horsthuis:

Green Team

De Engelstalige parochie Church of Our Saviour in Den Haag heeft sinds 2009 een Green Team. Deze groep wil de parochie meer duurzaam maken, bijvoorbeeld door het gebruik van natuurlijke hulpbronnen te verminderen. Enige resultaten in 2009: de parochie is overgegaan naar een groene energieleverancier (Greenchoice), het kerkgebouw is voorzien van spaarlampen, tijdens de Food Fair zijn biologisch afbreekbare producten gebruikt (voor borden, bestek e.d.), een onderzoek onder parochianen naar hun eigen gebruik van duurzame producten en een beperking van het papiergebruik.

In de Vastentijd van 2010 voerde de groep campagne voor 'groene bewustwording' onder het motto: "Ieder initiatief dat energie spaart, geeft energie". In wekelijkse flyers werd aandacht besteed aan waterspilling, ondersteunen van duurzaam boerende boeren, duurzame vis. Telkens met praktische tips. Op Palmzondag werd een fietssponsortocht naar de kerk georganiseerd. In de kerk stond een 'levensboom' waar de parochianen blaadjes in konden hangen met daarop iets wat zij gedaan hadden (als individu, gezin, of kerkelijke groep) om het doel van duurzamer leven te bereiken.

Zie www.parish.nl (onder 'Groups', vervolgens 'Outreach')

“De begeleiders van de workshop stemden hun presentatie heel goed af op de jongeren. Er was beeldmateriaal, in de vorm van een powerpointpresentatie en een video. En de combinatie met ‘doen’ werkte ook goed: de jongeren konden zelf aan de slag met het maken van bonbons.”

O, gaat het hierover

Pastoraal werker Thea Dingjan was erbij toen de workshop in Rijpwetering gehouden werd. Ook hier beviel de workshop zo goed dat hij herhaald werd. “Je zag de kwartjes vallen. Mensen zeiden: ‘O, gaat het hierover, als we collecteren voor de adventsactie van Solidaridad.’ Je kunt schrijven over eerlijke handel maar zo’n praktische workshop, tijdens een gezellige middag werkt veel beter.” De workshops werden goed bezocht, door een gemengd publiek, niet alleen parochianen. “Het dorps huis is elke week een middag open voor dorpsgenoten, vooral senioren. Drie keer per maand met een vast programma en één keer met een open middag. Op zo’n middag hebben we de chocoladeworkshop gehouden, waardoor we mensen kregen die we anders niet zo gauw bereikt hadden.

Ik had visioenen van een kliederboel, maar de workshop was heel goed georganiseerd.” Zowel Dingjan als Horsthuis vertellen dat ze even schrokken van de lange boodschappenlijst die OIKOS opstuurde – de benodigdheden voor de bonbons moeten zelf gekocht worden, maar dat viel bij nader inzien mee. Dingjan: “Een behoorlijke koelkast is wel handig, zeker als je wat meer deelnemers hebt. Tussendoor moeten de chocoladeproducten gekoeld worden.”

De effecten van de workshop zijn niet direct merkbaar, al kijkt Thea Dingjan tegenwoordig in elke parochie waar ze komt, wat voor chocola en koffie daar op tafel komt.

20-30 personen kunnen aan de chocoladeworkshop meedoen. Stuur voor meer informatie een e-mail naar oikosxplore@stichtingoikos.nl of bel met 030-2361500.

OIKOS biedt nog twee workshops aan voor groepen van diverse leeftijden. De workshops zijn gratis, maar het aantal dat gegeven wordt, is beperkt. Zie ook www.stichtingoikos.nl (onder ‘projecten’, ‘overig’).

WAARDEN VAN HET LAND

De parochies in Udenhout en Berkel-Enschot nemen deel aan het project Waarden van het Land. Dit project nodigt boeren en burgers uit om met elkaar in gesprekken te raken over de dieper liggende betekenis die wij allemaal toekennen aan waarden als de groene ruimte, voedselproductie en -consumptie, gezondheid, natuur en landschap. Zo kunnen er gemeenschappelijke idealen worden ontdekt waardoor boeren en burgers elkaar beter gaan begrijpen.

Het kan daarbij veel verschil maken hoe je het platteland beleeft: Is het vooral een plek om van de natuur te genieten? Is het de leverancier van je voedsel? Moet je er als boer de kost verdienen? Wanneer je over 'waarden' spreekt, vraag je ook naar keuzen: wat is goed en wat niet, en vanuit welke levensvisie kom je tot dat oordeel?

Tiny van Kempen

Op de zorgboerderij Ons Erf in Udenhout kwamen vijftien mensen bij elkaar, die persoonlijk waren uitgenodigd om een avond van gedachte te wisselen over 'waarden van het land'. Kaarten met stellingen zorgden ervoor dat iedereen meteen reageerde op elkaars gedachten, belevingen en ervaringen.

Boeren zijn een belangrijk bestanddeel in de natuur. Boeren leven in het landschap, maar leven zij ook in de samenleving? De boer moet meer doen dan alleen maar boer zijn. Een 'goede' bedrijfsvoering is belangrijk, maar wat is goed? Goed voor het bedrijf of goed voor de samenleving? Grote agrarische bedrijven moeten mogelijk zijn als ze maar maatschappelijk verantwoord boeren. Wat zou er met ons burgers gebeuren als de boeren zouden gaan staken? Zij vullen veel van onze basisbehoeftes in. Zij moeten wel de ruimte krijgen daar voor te zorgen.

Kerstdiner

Een van onze basisbehoeftes is eten. We hebben zelf als consument een groot belang in de voedselproductie. Onze eisen en gewoontes daarin zijn te veeleisend geworden. Vroeger werd er seizoensgebonden gegeten: aardbeien en boontjes in de zomer, zuurkool- en wortelstampot in de winter. Gewassen van dicht bij huis. Maar nu willen wij met de kerstdagen zomergroenten en -fruit kunnen kopen omdat recepten in Margriet of Libelle boontjes en aardbeien aanbevelen in hun smakvolle kerstdiner.

Dan maar uit Egypte boontjes importeren of uit Kenia, al kost dit duizenden liters kerosine om het transportvliegtuig te voorzien van brandstof. Doordat wij zo verwend zijn en ieder op elk moment in het jaar zijn eigen keuze wil kunnen maken, ontstaat er een overvloedig aanbod in de supermarkten. Met als gevolg dat veel overschotten van geteelde groenten in afvalcontainers worden gegooid. Verspilling dus en onnodige aantasting van het milieu.

Een moeder vertelt dat zij heel bewust seizoensgebonden eet om haar kinderen wegwijz en vertrouwd te maken met de natuur. Ook is het belangrijk onze kinderen te leren dat de melk van de koeien komt en het ei van de kip. Als kinderen dat niet weten kunnen zij ook geen respect opbrengen voor de dieren die dit produceren.

Dankbaarheid

Een van de deelnemers citeerde een uitspraak van Mahatma Gandhi: "Dieren en planten passen zich aan de aarde aan en wij mensen passen de aarde aan ons aan." Onze economie creëert behoeftes en die beïnvloeden de natuur en het milieu. We bereiken het punt dat de kwaliteit van het leven belangrijker is dan meer euro's. Er wordt nu te veel opgeofferd voor de economie. Ook dankbaarheid is een belangrijk iets. Dankbaar voor de kwaliteit van ons eigen leven.

Wat het vervolg wordt in Udenhout is nog onduidelijk. Eerst zal geëvalueerd worden.

In het project Waarden van het Land werken drie partners samen: de land- en tuinbouworganisaties, Stichting Vrienden van het Platteland en het Katholiek Netwerk Nederland.

Zie onder andere: waardenvanhetland.web-log.nl.

Een boek dat hierbij aansluit: Waarden van het Land. Verhalen van boeren en burgers over het platteland. Redactie: Ton Duffhues. Uitgeverij Ten Have, 2009.

INTERVIEW

“Duurzaamheid hoort nu bij het hart van de economie”

Nico Roozen (57) werkt vanaf 1986 bij Solidaridad. Hij kwam er als campagnemedewerker, werd algemeen secretaris en is nu een van de zeven regio-directeuren van het internationale Solidaridad-Netwerk. Van een kleine kerkelijke ontwikkelingssamenwerkingsorganisatie naar een grote internationale netwerkorganisatie rond duurzaamheid. Nico heeft deze verandering en groei van binnenuit meegemaakt. “Ik heb nooit hoeven solliciteren naar een andere baan. Mijn baan werd telkens anders.”

Hub Crijns

Solidaridad maakt een van de meest spannende periodes mee van de afgelopen vijftwintig jaar, doordat de organisatie meer invloed kan gaan ontwikkelen. Roozen: “Bij de start van de Max Havelaar campagne wilden we bedrijven op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid aanspreken, evenals consumenten. We hadden als oecumenische organisatie in het bedrijfsleven een moeilijke entree, kwamen van buitenaf, kenden de wegen nauwelijks, moesten alles ontdekken. Het Max Havelaar concept heeft 2-3% van de markt gewonnen, evenals de latere biologische producten. We waren als het ware roependen in de woestijn.

In de jaren negentig is er binnen de economie en de grotere bedrijven een kentering ontstaan. Duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen werd van een externe eis een interne noodzaak. Binnen bedrijven en de economie is duurzaamheid nu een serieus element van de bedrijfsvoering die de hele productie- en consumptieketen meeneemt. Duurzaamheid hoort nu bij het hart van de economie. Daar zijn wij als Solidaridad ingerold. Nu we merkbare invloed gaan ontwikkelen is het spannend en uitdagend om dit nog enkele jaren te mogen doen.”

Van klein naar groot

“Solidaridad is in de afgelopen dertig jaar gegroeid van een organisatie met vijf formatieplaatsen en een budget van 2 miljoen euro naar een organisatie van 30 formatieplaatsen met een budget van 18 miljoen per jaar. Die grote groei is gedeeltelijk ontstaan door

subsidies vanuit het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking. Maar ook door donateurs, vermogensfondsen, internationale programmafondsen, samenwerking met andere overheden en donaties van bedrijven. De laatste jaren is er bij het Ministerie van Buitenlandse zaken een nieuwe financieringsstroom op gang gekomen via het Initiatief Duurzame Handel (IDH). Het kerkelijk deel van ons budget is in die dertig jaar altijd rond de zes ton gebleven, terwijl het aandeel van particuliere donaties sterk is gestegen naar ruim 2,4 miljoen.”

Het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking heeft Solidaridad geen subsidie verstrekt in het kader van het tweede Medefinancieringsprogramma, ook niet na de behandeling van het beroep op de eerste afwijzing. De Commissie Deetman, die de beroepsprocedure heeft onderzocht, gaf aan dat op inhoudelijke redenen niet duidelijk is gemaakt waarom Solidaridad drie punten voor het benodigde aantal van 75 tekort is gekomen. “Het blijft gissen naar de precieze redenen, maar duidelijk is wel dat politieke keuzes een rol spelen. De conservatieve Verhagen heeft weinig met ons werk, dit in tegenstelling tot ministers als Koenders of Van Ardenne. Het is jammer dat hierdoor een deel van de ondersteuning vanuit Den Haag weg zal vallen. Anderen zullen het gat weer opvullen.” Roozen noemt het opvallend “dat in andere Europese hoofdsteden het werk van Solidaridad in toenemende mate als steunwaardig wordt gezien. We geloven in ons werk en de vele donaties van bedrijven en particulieren ondersteunen dat.”

Van interkerkelijke naar internationale netwerkorganisatie

Nico Roozen zet desgevraagd uiteen waarom Solidaridad in februari 2010 het mandaat om de adventsactie in de parochies te mogen organiseren aan de Bisschoppenconferentie heeft moeten teruggeven. Een stap die hij graag ziet als “het verder uitslaan van de vleugels van Solidaridad”. De pijnlijke beslissing is het gevolg van het nieuwe bisschoppelijke beleid. In 2009 heeft Mgr. Punt als bisschopreferent voor Missie en Ontwikkelingssamenwerking een nieuw beleidskader gepresenteerd onder het motto ‘Kerken helpen kerken’. Aan de uitwerking van dit beleidskader kleven volgens Solidaridad veel bezwaren.

“Allereerst het inhoudelijke aspect. Wij hebben bijna veertig jaar een traditie opgebouwd om als interkerkelijke organisatie voor ontwikkelingssamenwerking armen te helpen. Dat is een diaconale opdracht. Wij zetten ons, als leken, voor en met leken in voor een rechtvaardige samenleving waarin armoede bestreden wordt, een duurzaam milieu, voor een economie die anders en eerlijker

functioneert. Het nieuwe beleidskader zet vooral in op presentie van de Kerk in de Derde Wereld, op missie, op kerkopbouw. Solidaridad staat meer in de diaconale traditie van de kerken. In het Beleidskader is de diaconale opdracht veranderd in een opdracht voor evangelisatie en missie. Ook goed, maar niet de taak waar we al zo lang mee bezig zijn.

Het institutionele aspect brengt ook problemen met zich mee. Voor Nederland betekent het dat wij al onze inkomsten uit parochies en katholieke donateurs zouden moeten aanmelden bij de Bisschoppelijke Commissie voor Missie en Ontwikkelings-samenwerking, die er een fonds van maakt en aangeeft hoe deze financiële middelen besteed moeten gaan worden. Vervolgens worden in de Derde Wereld programma's geselecteerd die de instemming moeten hebben van de lokale bisschop. Dat is lastig omdat op menige plek de kerk geen onderdeel van de oplossing is maar juist onderdeel van het probleem. Om met zo'n kerkelijke situatie te kunnen omgaan heb je een relatieve autonomie nodig waarmee je een kritische stem kan verwoorden. We spraken in de missionaire beweging altijd over de kerk die de voorkeurs-keuze voor de armen maakt. Dat is helaas niet overal het geval.

Nog op een ander punt is die geloofwaardigheid in het geding. Wij ontvangen veel donaties op grond van onze diaconale inzet voor duurzaamheid, tegen armoede, voor de toekomst van alle mensen. Als anderen nu over die financiële middelen gaan beslissen is dat strijdig met de fondsenwerving. De besteding van de donaties dient immers in lijn te liggen met de boodschap die gebruikt is bij de werving.

Vanwege die inhoudelijke en institutionele redenen hebben wij als Solidaridad het mandaat aan de Bisschoppenconferentie teruggegeven. Daar is natuurlijk allerlei discussie over ontstaan en de pers deed een woordje mee. Niet alle berichtgeving was even correct, maar dat kan bijna niet anders. Er zijn belangen in het spel. De keuze van Solidaridad is in ieder geval begrepen door katholieke gelovigen: sinds februari 2010 hebben wij er 6.000 donateurs bij gekregen."

Urgent: anders produceren en consumeren

Nico Roozen heeft een gevoel van hoge urgentie rond zijn werk bij Solidaridad. "Wij hebben de analyse gemaakt dat rond 2050 negen miljard mensen moeten kunnen leven op ruimteschip aarde. Wil dat mogelijk zijn met een aanbod van woningen, voedsel, kleding, werk, vervoer, gezondheidszorg en onderwijs, dan is een andere economische manier van produceren en consumeren nodig.

Dan moet er duurzaam en meer rechtvaardig gedeeld worden. Schaarse gronden moeten dan gebruikt worden voor zowel voedsel als veevoerders, kleding, biobrandstoffen en bos. We moeten gaan produceren binnen de randvoorwaarden van behoud van het milieu, het bewaren van de schepping voor de generaties na ons. Wij hebben als kleine organisatie in dertig jaar leergeld betaald. Die ervaring kunnen we nu inzetten om oplossingen te zoeken waaraan alle bedrijven mee kunnen doen. De joods-christelijke verhaaltraditie heeft daarin een meeslepende motiverende bijdrage. Ook in de Bijbel lees je al over de strijd voor het behoud van de schepping en een rechtvaardige samenleving – de profetische traditie – en de krachten die uitgaan van privileges voor enkelen – de priesterlijke traditie. Jezus staat in de profetische traditie en is hierbij een bron van inspiratie voor de vernieuwing die we nu zoeken. Parochies kunnen kiezen mee te doen in die spannende uitdaging. Solidaridad blijft campagnematerialen aanbieden, we blijven spreekbeurten verzorgen voor kerkelijke groepen om te leren schakelen tussen onze wereld en de grote wereld. Dit jaar richten we ons vooral op duurzaam goud.”

*Hub Crijns is directeur van landelijk bureau Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (DISK),
e-mail: info@disk-arbeidspastoraat.nl.*

Kijk op www.solidaridad.nl voor meer informatie. Op deze website zijn ook berichten en artikelen te lezen over het teruggeven van het mandaat aan de Bisschoppen conferentie (onder ‘Pers’ en ‘Solidaridad in de media’). Ook vindt u daar een enquêteformulier voor kerken om de band met Solidaridad aan te geven.

**Websites over eerlijke producten
(fairtrade & duurzaam):**

www.fairtrade.nl	www.wereldwinkels.nl
www.maxhavelaar.nl	www.fairtrade.startpagina.nl
www.fairfood.org	www.m-brazeshop.com
www.goodies.nl	www.goedewaar.nl
www.made-by.nl	

MEER WETEN & DOEN

Websites met informatie & projecten om aan mee te doen

www.duurzamekerk.nl - voorbeelden, landelijke en lokale initiatieven, materiaal (liturgisch, cursus, maar ook literatuur en films), duurzaamheidsscan. Bijvoorbeeld: minicursus duurzame kerk en cursus kerk en duurzaamheid. Te downloaden!

www.solidaridad.nl - o.a. over duurzaam produceren.

www.icco.nl - duurzame handel en ontwikkelingssamenwerking

www.kerkenmilieu.nl - Projectgroep van de Raad van kerken. Nieuws en informatie, milieutips, netwerk, liturgisch materiaal

www.somo.nl - Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen, o.a. onderzoek naar de inkoopmacht van supermarkten

www.cenet.nl - Christelijk Ecologisch Netwerk o.a. liturgisch materiaal.

www.kerktuinen.nl - voorbeelden van en tips voor een natuurlijk en gevarieerd beheer van kerktuinen.

www.kerk-en-parochie-drukwerk.nl - drukken op milieuvriendelijk papier

www.energievoorkerken.nl - gezamenlijke inkoop van energie door kerken, groene stroom en groen aardgas is mogelijk.
www.fairclimate.nl - voor een 'beter en eerlijker klimaat'. Hier duurzamer leven en in ontwikkelingslanden ook duurzame ontwikkeling.

Campagne 'Geloven in het kleine'

Oikocredit bestaat dit jaar 35 jaar. Deze organisatie, ontstaan vanuit de Wereldraad van Kerken, is vooral bekend vanwege het verstrekken van microkrediet aan arme ondernemers in ontwikkelingslanden. Voor parochies en PCI-en is Oikocredit een goede manier om op een sociaal verantwoorde manier geld te beleggen. Oikocredit viert haar jubileum met de campagne 'Geloven in het kleine', die laat zien hoe mensen zelf kunnen bijdragen aan microkrediet. Parochies kunnen meedoen tot en met december 2010

via een speciale viering, een omgekeerde collecte (mensen krijgen geld uit de collecteschaal: vijf cent met een campagnesticker, met de bedoeling dat ze zich afvragen: wat kan ik doen met geld dat ik tijdelijk over heb?), een korte presentatie, een informatiestand, een talentenactie voor jongeren etc. Artikelen voor het kerkblad en preekschetsen kunnen gedownload worden. Een actiepakket is te bestellen bij Oikocredit: tel. 030 – 2341069, e-mail pebing@oikocredit.org, internet: www.geloveninhetkleine.nl.

Kiezen voor een eerlijk klimaat. Handleiding voor kerken.

Steeds meer kerken besteden aandacht aan het klimaat. De handleiding van Fairclimate helpt kerken en gemeenteleden een handje en geeft achtergronden, tips om te verminderen, te veranderen en te vergoeden. De handleiding bevat 24 pagina's en kan worden besteld bij brochureverkoop@kpn.nl

Duurzaamheidsspecial: Op het leven

Met quick scan, gespreksvragen, en 'people, planet, profit' vanuit christelijk perspectief. Te bestellen via 073 – 6128201 of info@disk-arbeidspastoraat.nl. Prijs €2,50 plus €1,76 verzendkosten.

Hoe groen is je hart?

Diaconaal Jongerenweekend, georganiseerd door Solidair Friesland, gaat dit jaar over duurzaamheid. *Hoe groen is je hart?* Met verhalen en gedichten, bezoek aan een ecologische boer, workshops en gebedsmomenten. Geschikt voor vormsel- of catechese-groepen. Van 22-24 oktober in Leeuwarden. Er is een slaap- en eetaccommodatie aanwezig. Kosten: 10 euro per persoon. Voor opgave en meer informatie: Ilse Douma, tel: 058-213 00 46, e-mail: ischaap@solidairfriesland.nl of kijk op www.solidairfriesland.nl.

Goede God,

**Wij danken U,
dat Gij ons zo nu en dan zulke gave mensen zendt,
mannen, vrouwen, kinderen helemaal stralend
van uw licht.**

**Wij danken U vandaag speciaal voor Franciscus,
de heilige in zijn rafelige pij.**

**Dank voor zijn moed om de rijkdom van de
wereld vaarwel te zeggen,
voor zijn dwaasheid om arm met de armen te zijn,
voor zijn vertrouwen in uw genade.**

**Dank voor zijn vreugde om uw nabijheid in vogels,
dieren en bloemen,**

voor zijn zingen in zon en regen.

Dank U God voor broeder Frans.

**Moge het licht van zijn geloof en leven ons
aansteken.**

**Moge het ons bevrijden van krampachtigheid en
angst.**

Schenk ons de rijkdom van een open hart.

Maak ons barmhartig zoals hij barmhartig was.

Hans Schoorlemmer

Uit: Zeggen en zwijgen.

Oecumenisch gebedenboek voor alledag.

Uiteverij Meinema, Zoetermeer, 2005